

II. Raffaj Domokosné emlékezete.¹

(1846—1920.)

Felolvasta: **Dr. Szolga Ferenc.**

Egy nemzet ereje nem a népesség számában, nem a hadsereg nagyságában, nem az ágyuk acélcsővében, hanem *kultúrájában* van. A kultúra termeli ki az értelmi és erkölcsi erőt: a *tudományt és szeretetet*, melyek mint a halhatatlanság tényezői — *örökéletűek*.

Azok, akik akár szellemi erejükkel, akár anyagi áldozatukkal a kultúra előbbrevitelének szolgálatában állottak — az *emberiség jóltevői*, mert életük világító sugár, mely a jövő homályát földeríti.

Intezetünknek is vannak jóltevői. Azoknak száma különösen az utóbbi években örvendetesen megszorodott. Ezek közül kiragadom ez ünnepélyes alkalommal a legnagyobbat: *özv. Raffaj Domokosné szül. torboszlói Bereczky Pólit*, s róla emlékezve — Őt — a mai kor ifjusága előtt úgy igyekezem bemutatni, mint ki életében anyagi jólétre, külső tökélyre vezető törekvéseknek szolgált, csak azért, hogy halála után a belső tökélyt, az erkölcsi és szellemi magasabb műveltséget: *az eszményt, a kultúrát* szolgálja.

Vissza kell szállnunk a múltba, hogy megtaláljuk hitünket a jövőben. Zarándokoljunk vissza tehát a múltba, s szenteljünk ma egy órát a legnagyobb *jóltevőnek*, csak egy szivdobogásnyi időt a legértékesebb és legragyogóbb gondolatnak, mely az Ő lelkéből élte alkonyán kirobbant, de ne muljék el ez a nap anélkül, hogy Ő rá ne gondoljunk, lelkünk melegének egy részét az Ő emlékezetének ne szenteljük.

Raffaj Domokosné jómódu, kálvinista székelynemesi családból született 1846-ban. Torboszlói *Bereczky Ferenc* és Angyalosi *Forró Mária* voltak szülei.

Édes atya az 1848—49-iki magyar szabadságharc leveretése után Székelyszentmihály táján nemzetiségi vérengzések áldozata lett.

A törsgyökeres kálvinista család leányának élete 1867-ben kapcsolódott bele az unitárius egyház történetébe, amikor — családjá ellenzése dacára — *Raffaj Domokos* unitárius pap nejévé lett.

¹ Felolvastatott a I. C. Duca-i unitárius főgimnáziumi „jóltevők emlékűnnepe” 1935. november hó 3-án.

Mint tiszteletes asszony és esperesné 40 éven keresztül lelkes irányítója vol: *Ujszékely* község asszonyainak és leányainak a házi szövöiparban. Szövöipari tevékenységét annak idején érmekek és elismerő oklévelek méltányolták, az 1884. évi *Pesti Hirlap* egyik tárcarovatában *Jakab Elek* irt lelkes és magasztaló sorokat róla.

A gondviselés három gyermekkel ajándékozta meg. Kisebbik leányát, *Ágnest* 14 éves korában elveszítette. Idősebbik leánya, a buzgó és tevékeny lelkü *Irma* is szerencsétlen körülmények között korán elhunyt. 1910-ben elveszítette férjét is.

Özvegysége éveire I. C. Ducá-ra az ősi Bereczky házba vonult vissza. Itt éledélt az unitárius teológia akadémiát végzett s külföldet is megjárt *Károly* fiával a világháboru kitöréséig; majd, mikor a háborus viszonyok között Ő is fiu nélkül maradt, — még az eddigénél is szomorubb özvegységben — behatóan tanulmányozta a Bereczky-család multját s lelkében ujra átélte azon behatásokat, melyek később nagy elhatározása megvalósítására ösztönözték.

A Bereczky-család multjában s abban a környezetben, melyben élt, — mindig nemes példáit találta az *áldozatkészségnek*.

Városfalvi Bedő Sándor 1839-ben nőül vette *Bereczky Máriát*, kinek halála után 1875-ben: *Bereczky Mária* neve alatt 300 forintos alapítványt tett gimnáziumunkhoz. 1877-ben másodsor nő-sülvén, nőül vette első felesége unokahugát, a vértanu halált halt martonosi Gállfy Mihály özvegyét: *Bereczky Karolinát*, kinek neve alatt még halála előtt, 1885-ben 1000 forintos alapítványt tett gimnáziumunkhoz.

Két nagynénjének nevéen szereplő gimnáziumi alapítványok megérlelték lelkében a nemes gondolatot, — maradandó emléket állítani az unitárius kultúra oltalmára.

Ujszékelyen, — férje testvéreinek: *Raffaj Károlynak*, egykori nagy alapítványozónknak éber figyelemmel kísérte egész életét és munkakörét. Láta, — hogy gyűjt és áldoz; iskolákat, tanítókat, szegényeket, árvákat segít s minden szent és jó ügy, kulturális mozgalom benne pártolóra talál. Sógorának élete és cselekedete elhatározó lépésre készítette.

Férje *Raffaj Domokos* 1905. szeptember 27-én 40 éves lelkési jubileuma alkalmából 200 koronás alapítványt tett gimnáziumunkhoz, ujszékelyi illetőségü, unitárius vallásu fiunak évvégi jutalmazására. Férjének e nemes ténykedése cselekedetre sarkalta.

Jóltevők emlékünnepe az I. G. Duca-i főgimnáziumban.

1919-ben főgimnáziumunkhoz három alapítványt tett. Torboszlói özv. *Bereczky Ferencné* angyalosi *Forró Mária*, édes anyja nevéen 1000 koronát, *Raffaj Ágnes* és *Raffaj Irma* leányai nevéen 500—500 koronát. Az utóbbi két alapítványt egy hónap mulva 500—500 koronáva! 1000—1000 koronára egészítette ki.

Ez idő tájban szoros érintkezést tartott fenn a vele szemben lakó Dr. Elekes Dénes iskolai felügyelő gondnok ural. E két léleknek egymásra hatásából született meg a nagy elhatározás, — az a gondnok ur által szerkesztett közhasznú és áldásos *végrendelet*, melyben özv. *Raffaj Domokosné* vagyona általános örökösévé a I. G. Duca-i unitárius főgimnáziumot tette, fenntartva a haszonélvezetet *Károly* fia számára, — kinek életben léte akkor még kétséges volt.

Alig, — hogy rárakta lelke minden kincsét az unitárius kultúra oltárára, — betegeskedni kezdett. Betegségéből, — a buzgó ápolás dacára, — melyben a gimnázium egyik tanárának neje: *Derzsy Zoltánné* mindvégig részesítette, nem épült fel többé. 1920 december 31-én kiszenvedett. Főgimnázium igazgatósága kívánsága szerint édes anyja mellé, a timafalvi köztemetőbe helyezte örök nyugalomra. Sirhantja fölé diszes emlékkövet állíttatott s a főgimnázium küldöttsége és ifjúsága minden évben néma hódolattal áldoz ott emlékének.

* * *

Főgimnázium igazgatósága és az E. K. Tanács az elhunyt iránt érzett hálás kegyelettel veszi tudomásul végrendelezésében lefektetett intencióit, s végrendeleti végrehajtóknak Gálfalvi Samu igazgató és *Derzsy Zoltán* tanár affait kéri fel, — s mivel olyan természetű kérdések is merülhetnek fel, mik a végrendelet érvényesítéséért jogász-ember közreműködését igénylik — Dr. Elekes Domokos ügyvéd afiát meghatalmazza, hogy az intézet jogainak megvédelmezésére a szükséges lépéseket tegye meg. A járásbírótság pedig, mivel a hagyatéknak haszonélvező örököse — *Raffaj Károly* még él, de ismeretlen helyen tartózkodik, — örökhagyó házáat lepecsételtette, a hagyatéknak leltározásával a I. G. Duca-i főjegyzőt bizta meg, s a távollevő *Raffaj Károly* ügygondnokának Dr. Fodor Boldizsár ügyvédet nevezte ki.

Leltározás után az ingóságok nyilvános árverezésen eladattak, miknek vételárából 21.724 Leu fizettetett be a főgimnázium pénztá-

rába. Ezen összegből temetési költség, hagyatéki illeték, leltározási és árverezési költségek, őrzési- és ügyvédi díj címen 11.804 Leut fizettünk ki.

Főgimnázium igazgatósága értesülvén Raffaj Károly haszonélvező tartózkodási helyéről, — másolatban megküldi neki elhunyt édes anyja végrendeletét. Az édes anya elhatározása, nemes szellemű végrendelete, páratlanul önzetlen tettet váltott ki a fiu lelkéből. Nemcsak, — hogy megnyugodott édes anyja végső akaratában, hanem hit- és egyházfenntartó elődeink szellemétől táplálva és teletve, — maga is édes anyja mellé csatlakozott a főgimnázium jóltevői sorában, — mennyiben a haszonélvezet jogát is az általános végrendeleti örököstre: az I. G. Duca-i unitárius főgimnáziumra ruházta át egyszersemindenkorra.

Ilyen előzmények után 1922. január 18-án a birói döntés megtörtént s a hagyatéék végérvényesen a főgimnáziumra ruházott át.

A nagybecsű és nagyarányu hagyatéék állagát képezik: egy tagban levő 9 hold 623 □ öl szántó 150.000 Leu értékben; a református templom mellett két házas telek 390 és 353 □ öl területtel, 200—200.000 Leu értékben; a református templom mögött 960 □ öl területű házas telek 50.000 Leu értékben; továbbá 1 hold 899 □ öl erdő 5.000 Leu értékben; 9.795 Leu készpénz; eladott erdő árából 8.000 Leu, elárverezett ingóságok vételárából 21.724 Leu. *A hagyatéék összes értéke 644.519 Leu.*

A hagyományozó intenciója szerint a főútvonalon levő két házat az alap jövedelméből 115.674 Leu ráfizetéssel jó karba hozva, mai napig *tanári lakásul* használjuk; a szellér-telket, mivel a rajta levő ház javítási költségei tetemes összeget emésztettek volna fel, — nyilvános árverésen 51.000 Leuért eladtuk. A 10 holdas tagot az alapítványozó óhajta alapján a konviktus és a tanári kar azon tagjai, kiknek nem volt földbirtokuk, mérsékelt díjazás mellett egy ideig haszonbérelték.

Mikor a gazdasági iskola létesült, Dr. Elekes Dénes f. ü.-gondnok ur kezdeményezésére, a 10 holdas tagot átcsereltük a főgimnázium telkével közvetlenül érintkező, — 8 hold 1.158 □ öl területű, — Pap Mózes-féle tanórokkal, melyet örök bérletbe adtunk a testvér-intézetnek, — a gazdasági iskolának. E területen rendezkedett be a gazdasági iskola; ide emeltettek a szükséges gazdasági épületek.

Igy lett ez a gimnáziumi alapítvány a magyar jövődő biztosításának, — az új unitárius gazdasági iskolának *létalapjává* s egyuttal főgimnáziumunknak *mentsvárává*.

Ugyanis százat meghaladó ösztöndíj-alapjaink betétösszegének 70%-át a konverziós törvény intézkedései alapján elveszítettük s 30%-át is tíz év alatt kamatmentesen kapjuk vissza. Ezért alapjaink legnagyobb része megsemmisültnek tekinthető, míg a *Raffaj Domokosné*-alapot, — mivel az ingatlanokban adományoztatott, — a konverziós törvény nem érintette, — s így annak jövedelméből jelenleg is évi 33.000 Leut fordíthatunk szegénysorsu, jó igyekezetű tanulók segélyezésére.

* * *

Ebből a hagyományból sarjadt ki a *Dr. Elekes Domokos*-féle konviktusi alapítvány. Ugyanis az ügyvéd ur özv. Raffaj Domokosné-féle hagyatéki ügyben végzett munkálatai díját 25.000 Leuban számította fel olyképen azonban, hogy azt a maga részére nem igényli, csupán az alapot óhajtja megterhelni fáradozásai ellenértékeképen az ő nevében minden évben folyósítandó félkonviktusidíj kedvezménnyel, mely egy jó magaviseletű, szegénysorsu nyikómenti tanulónak adassék ki.

Igazgatóság örömmel fogadja nevezett afia alapítványozását, s átiratban mond köszönetet érte, — kérve további pártolását intézeti ügyeinknek.

Igy kapcsolódnak be az Elekesek minden vonatkozásban intézeti ügyeinkbe, s így lesz az ők egyházi és kulturális munkásságuk a jelen és utókor számára: — lelkesítő erő, világító fáklya és szent örökség.

* * *

És most hozzád szólok néhai nagy alapítványozónk — *Raffaj Domokosné!* Emléked még sokkal elevenebben él előttünk, sem hogy klasszikus emlékirás frázis-formáira volna szükségünk. Bármennyire közeli közvetlenségben éltél is előttünk, — nemes alakod és életsorsod teljes hódolatra kötelez minket. Életed tanításokat rejt magában, mert szemeid meglátták az élet törvényét, — lelked megérezte néped kulturális szükségletét s szived nem nyugodott addig, míg az unitárius jövődő boldogságának biztosításához nagy alapítványoddal hathatósan hozzá nem járultál.

Te tisztában voltál azzal, hogy a népek fennmaradását nem külső, — fegyvereken nyugvó hatalmak, hanem kulturán épülő, — belső erők biztosítják. Ezért az isteni gondviselés szivéből imádkoztad ki földi kincseidet, hogy örökségül hagyhasd reánk, hogy tovább építsük az unitárius lélek kultúráját.

Azzal is tisztában voltál, hogy multunk pusztító veszedelmei nem szünek meg, — csak alakot változtatnak és csak addig fogunk élni, míg áldozatot tudunk hozni, de melyik pillanatban nem tudunk áldozatot hozni, — *magunk leszünk az áldozatok.*

Mikor reménységünk utolsó zöld szálai is leperzselődtek, — a válság e vészes sodrában, Te mint élő akarat törtél révpart felé. Anyagi értékeink általa megerősödtek, megsokszorosodtak, s így lehetővé vált, hogy itt ebben az unitárius gócpontban az unitárius öntudatnak, az unitárius léleknek egy új, békés, igaz, munkás *kulturvilága* támadjon. Ezért lettél Te a magyar nemzet egyetemes életének alkatrésze, munkása, — a nemzeti orgánizmus sikerének előmozdítója, — nemzeti hagyományainknak, ábrándjainknak és becsvágyunknak őrtüze foglalatja, eszményképe.

A Te életed vigasztaló és felemelő tanulság a mi számunkra, mert a Tiédhez hasonló cselekedetektől függ kulturális életünk jövője, társadalmunk üdve, boldogsága s a magyar nép örök élete.

Raffaj Domokosné, — Te ma föltámadtál, itt vagy mi közöttünk, hogy fölrázd a közömbösséget, s fölébreszd a székely népet édes álmából, verejtékes munkájából, — s tudasd velünk, hogy hozzád hasonlóan magyar embernek ma nem lehet más álma, — csak a *magyar kultúra szabadsága*, — s nem lehet más munkája — csak a *magyar kultúra megsegítése!*

A Te emléked fölébresztett minket is ma. Lelkünkéből most egy nagy és szent *fogadalom* hangja száll tova; harangok zugása viszi szerte szét; egyik torony által adja a másoknak; végig repül a völgyeken, nem áll meg a szirtfalaknál, — átszökken vizeken és mélységeken: *Raffaj Domokosné mi követünk téged!*

S nyugvó hamvad f:lett
Nem lesz feledés többé:
Virágos lesz sírod
Örökkön örökké!

III. A kegyelet szava.

Irta **Siménfalvi Sándor.**

Ez ős gimnázium szent ünnepet szentel,
Hálás érzelmekkel tele minden kebel.
Ünnep szentelésünk szól a jóltevőknek,
Kik sokat áldoztak a nevelés ügynek.

Örömmel tárjuk fel mult idők tárházát,
Hogy lelkileg lássuk jóltevők táborát,
Aki a semmiből hajlékot alkottak
S száznegyven éven át felvirágoztattak.

Mult idők ködéből ott egy nagy apostol,
Aki gyalogszerrel éhezve barangol,
Rendre végig járja egész Székelyföldet:
Lelkes beszédével gyújt lobogó tüzet.

Erkölc s tudás nélkül elvész ország, nemzet,
Építsünk hajlékot gyermekeiteknek!
És tovább száz évnél folyton építettek,
Tanárt s tanulókat buzgón segítettek.

E lelkes táborban mindenki ott vagyon:
Szegény is, gazdag is, férfi, gyermek, asszony.
Követ, meszet és fát több hitűek hoznak,
Tápláló ételről papnék gondoskodnak.

Csoda módon épült ez az „alma mater“,
Amely még mostan is oly sok ifjat nevel.
S az építés mellett sokképen gondozták,
Hogy a törekvőket rendre ide vonzzák.

Oly szép elgondolni mult idők folyását,
A sok buzgó szívnek kegyes áldozatát.
Egyesek, egyházak, gazdagok, szegények,
Terménnyel vagy pénzzel segítségre jönnek.